

Muz., 2018(59): 107-112

Rocznik, eISSN 2391-4815

data przyjęcia – 05.2018

data recenzji – 06.2018

data akceptacji – 06.2018

DOI:10.5604/01.3001.0012.1963

SPOSOBY POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU KRADZIEŻY OBIEKTÓW ZE ZBIORÓW MUZEALNYCH

CONDUCT PROCEDURES IN CASE OF THEFT OF ARTEFACTS FROM MUSEUM COLLECTIONS

Adam Grajewski

Wydział Kryminalny, Biuro Kryminalne Komendy Głównej Policji

Abstract: Museum collections very often contain artefacts of a significant material value, which are also of great importance for the national heritage. Exhibits listed in a museum inventory belong to the capacious category of national goods, which means they are protected by law. Given the whole number of crimes against the cultural heritage, museums are certainly a group of institutions least likely to be threatened by it. However, we must not forget, that theft might happen anywhere; even the largest and perfectly safeguarded museum is not free from this type of danger. When a museum exhibit gets stolen, the following procedure shall be applied: closing all the entrances,

informing the guards, checking the security devices, securing the crime scene and the whole area of an exhibition, limiting an access to the crime scene, informing the supervisors (directors), informing the police, checking all the rooms and the surrounding area, securing the monitoring system and documentation, having a police report filed, reporting the loss with the description for putting it in an official data base. It seems worthwhile to take measures to increase both knowledge and awareness of museum employees on a regular basis, as well as to analyse the patterns of conduct in reference to legal regulations and existing procedures.

Keywords: museum, collection, exhibit, theft, legal protection, procedures of conduct.

W obecnych czasach popyt na dzieła sztuki, zabytki oraz inne przedmioty kolekcjonerskie, w tym szeroko pojęte okazy geologiczne, gwałtownie wzrasta. Kradzież jakiegokolwiek obiektu będącego muzealium, a więc objętego prawną ochroną, nie powoduje utraty jego wartości, wręcz przeciwnie, wieloletnie jego przechowywanie może spowodować dalszy jej wzrost. Sytuacja ta została dostrzeżona m.in. przez grupy przestępcze, które znają i wykorzystują

potrzeby rynku kolekcjonerskiego. W latach 90. XX w. mieliśmy falę włamań do obiektów sakralnych, muzeów i domów prywatnych, w trakcie których przedmiotem przestępstwa były głównie zabytki i dzieła sztuki. Sprawców nie odstraszyła ochrona obiektu, ani zamontowane systemy alarmowe. Większość tych kradzieży była doskonale zaplanowana, natomiast część utraconych przedmiotów, pomimo zaangażowania organów ścigania, nadal nie zostało odzyskanych. Między

innymi w 1993 r. z Muzeum w Górkach Wielkich skradziono 13 obrazów Juliusza i Wojciecha Kossaków. W 1996 r. w Muzeum Wsi Kieleckiej miała miejsce kradzież, w wyniku której muzeum utraciło blisko 90 eksponatów¹. W 1991 r. ujawniono kradzież z włamaniem do Muzeum Ogrodnictwa przy Instytucie Warzywnictwa w Skierniewicach, w trakcie której zniknęło pięć obrazów². W 2005 r. skradziono portret autorstwa Stanisława Ignacego Witkiewicza z Muzeum im. Anny i Jarosława Iwaszkiewiczów w Stawisku w Podkowie Leśnej³. Przedstawione powyżej przykłady to tylko mały wycinek problematyki związanej z przestępstwami przeciwko szeroko rozumianemu Dziedzictwu Narodowemu. Z powodu różnych uwarunkowań i specyfiki zagadnienia trudno jest określić właściwą liczbę wszystkich zdarzeń. Obecnie bardzo często do kradzieży przedmiotów kolekcjonerskich dochodzi również podczas różnorodnych wystaw i giełd minerałów, numizmatów czy antyków, a także w trakcie imprez im towarzyszących. Wszystkie utracone przedmioty, po których pozostała dokumentacja opisowa przydatna do późniejszej identyfikacji, powinny zostać zarejestrowane w *Krajowym wykazie zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem*, dostępnym od lipca 2005 r. na stronie internetowej www.skradzionezabytki.pl. Działalność tej bazy reguluje art. 23. Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (u.o.z.), który nakłada m.in. na dyrektorów muzeów będących instytucjami kultury obowiązek niezwłocznego przekazywania – w celu ujęcia w wykazie – informacji o zabytku skradzionym lub wywiezionym za granicę niezgodnie z prawem⁴. Trzeba zaznaczyć, że w 2015 r. weszła w życie Ustawa o rzeczach znalezionych (u.r.z.) wprowadzająca do Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w rozdz. 2.a, *Krajowy rejestr utraconych dóbr kultury*. Art. 26. u.r.z. wprowadził również zmiany w art. 223. Kodeksu cywilnego (k.c.), dodając § 4. Po zmianach art. 223. § 4. k.c. stanowi, iż roszczenie właściciela rzeczy wpisanej do *Krajowego rejestru utraconych dóbr kultury* nie ulega przedawnieniu⁵. Nowa ustawa (u.r.z.) doprecyzowała sporną kwestię dotyczącą przedawnienia roszczeń w przypadku zabytków i dzieł sztuki. Zgodnie z nowelizacją Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jakie po zmianach w 2015 r. wprowadziła Ustawa o rzeczach znalezionych, taka sytuacja może mieć miejsce, gdy rzecz stanowiąca dobro narodowe zostanie utracona. Ustawodawca wprost wskazuje, iż roszczenie takie nie ulega przedawnieniu gdy wskutek przestępstwa kradzieży (art. 278. Kodeksu karnego – k.k.), kradzieży z włamaniem (art. 279. k.k.), rozboju (art. 280. k.k.), kradzieży rozbójniczej (art. 281. k.k.), wymuszenia rozbójniczego (art. 282. k.k.), przywłaszczenia (art. 284. k.k.) kolekcja bądź pojedynczy element zbiorów, stanowiące według definicji prawnej muzealia, o których mowa w art. 21. Ustawy o muzeach (u.o.m.) zostaną utracone przez właściciela⁶. Warunkiem jest – zgodnie z art. 24.a u.o.z. – aby informacje dotyczące utraconego w wyniku przestępstwa obiektu, wraz z dokumentacją fotograficzną i opisem określającym indywidualne, pozwalające na identyfikację cechy, zostały po zdarzeniu wpisane do *Krajowego rejestru utraconych dóbr kultury* na wniosek policji, prokuratora, wojewódzkiego konserwatora zabytków, Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, właściciela rzeczy, o której mowa w ust. 2., lub osoby kierującej jednostką organizacyjną, w zbiorach albo zasobach, której rzecz się znajdowała⁷.

W odniesieniu do zapisów art. 3. u.o.m. ustawodawca wskazuje, iż muzea mogą być tworzone dla jednej lub wielu dziedzin działalności człowieka oraz twórców natury. Dotyczy to ogólnie pojętych dóbr kultury, co w praktyce stanowi katalog otwarty, ponieważ każdy eksponat muzealny bez względu na dziedzinę nauki lub sztuki, którą reprezentuje, podlega ochronie. Rozszerzając to o zapis art. 21. ust. 1. u.o.m. dowiadujemy się, że muzealiami są rzeczy ruchome i nieruchomości stanowiące własność muzeum i wpisane do inwentarza muzealiów. Muzealia – bez względu na to, czy stanowią kolekcje czy zbiór rzeczy – wpisane do inwentarza muzeum stanowią szeroko pojęte dobra narodowe, a co za tym idzie posiadają ochronę prawną⁸. Rejestracja utraconych przedmiotów w ww. bazach danych jest bardzo istotna, ułatwia ich odzyskanie nawet po wielu latach od kradzieży, także w przypadku ich nielegalnego wywozu poza granice naszego kraju.

Jednak zanim do tego dojdzie trzeba, niestety, stawić czoła całej sytuacji związanej z włamaniem do obiektu lub ujawnioną kradzieżą z ekspozycji w trakcie otwarcia placówki muzealnej. Należy w tym momencie zauważyć, że oprócz zbiorów ekspozycyjnych narażone na utratę bądź zniszczenia są również przedmioty zdeponowane w magazynie zbiorów, jak również te, które ze względu na wymogi konserwatorskie poddawane są zabiegom konserwacyjnym i znajdują się w pracowniach poza obiektem macierzystym. Głównym przedmiotem przestępstwa w placówkach muzealnych mogą być przede wszystkim obrazy, rzeźby, porcelana, srebro, starodruki, inkunabuły, stare mapy, ryciny grafiki, broń, eksponaty paleontologiczne i geologiczne, botaniczne oraz inne zabytki ruchome w zależności od tematyki ekspozycji muzealnej i zgromadzonych w danym muzeum zbiorów. W skład kolekcji muzealnych wchodzi również rzadkość przedmioty o dużej wartości materialnej, posiadające istotne wartości dla dziedzictwa narodowego. Na tle ogólnej przestępczości skierowanej przeciwko zabytkom muzea stanowią zdecydowanie najmniej zagrożoną grupę instytucji i obiektów. Pomimo tego należy pamiętać, że kradzieże mogą się zdarzyć w każdym, nawet największym i najlepiej strzeżonym muzeum⁹.

Rozróżniamy kilka form zdarzeń, w których może dojść do kradzieży eksponatów muzealnych. Pierwszym może być kradzież z włamaniem do obiektu w czasie, gdy jest on nieczynny dla zwiedzających (art. 279. k.k.)¹⁰.

Drugim przypadkiem jest kradzież eksponatu w trakcie godzin otwarcia placówki muzealnej, gdzie do zdarzenia może dojść w każdej chwili, niemalże na oczach obsługi nadzorującej prace obiektu (art. 278. k.k.). Sprawcy w celu osiągnięcia zamiaru kradzieży mogą wykorzystać różnego rodzaju sposoby na odwracanie uwagi, lub swoim zachowaniem uspić czujność pracowników¹¹. Znane są przypadki gdy sprawca wykorzystał zwyczaje pracowników i ich odstępstwa od regulaminowych procedur, związanych z chwilowym opuszczeniem sali ekspozycyjnej – np. pod koniec otwarcia ekspozycji – w celu przebrania się z ubrania służbowego. Często tego typu kradzieże ujawniane są dość szybko i ich sprawca może znajdować się jeszcze na terenie muzeum. Bardzo często przedmiot przestępstwa, po ujawnieniu jego braku, znajduje się na terenie budynku muzeum lub w jego pobliżu. Miały miejsce przypadki, w których po dokonaniu kradzieży sprawca wyrzucił przedmiot przez okno lub ukrył go na terenie placówki muzealnej. Oczywiście jest

to przede wszystkim uzależnione od gabarytów przedmiotu i rodzaju zabezpieczeń technicznych i osobowych siedziby muzeum, oraz układu jej pomieszczeń i ciągów komunikacyjnych. Łatwiej jest ukryć przedmiot niewielki, już bardziej skomplikowane wydaje się wyniesienie muzealium o nieco większych gabarytach, jednak należy pamiętać, że wielkość nie jest tu wyznacznikiem, ponieważ znane są kradzieże obiektów o większych wymiarach np. „stolika do parzenia kawy w typie tureckim” z ekspozycji stałej w Muzeum w Łęczycy lub obrazu Claude’a Moneta *Plaża w Pourville* z ekspozycji Muzeum Narodowego w Poznaniu¹². W przypadku obrazu Moneta kradzież ujawniona została dopiero po dłuższym czasie; oprócz wykorzystania przez złodzieja złych przyzwyczajęń obsługi, zawiódł również sposób sprawdzania zawartości ekspozycji. Tak prozaiczne zadanie, jak liczenie i sprawdzenie stanu eksponatów nie było wykonane rzetelnie. Zgubna okazała się w tym przypadku rutyna. Wystawę sprawdzano jedynie pod względem liczbowym obiektów a nie jej zawartości, nie przyglądano się eksponatom. Stwierdzenie przez pracowników muzeum, że obraz został podmieniony na inny zauważono dopiero po kilku dniach, gdy kopia obrazu wysunęła się z wiszącej ramy¹³. Należy również zauważyć, że większe zagrożenie i sytuacje ułatwiające kradzież występują często w czasie i miejscu, które sprzyjają niekontrolowanemu przepływowi dużej liczby zwiedzających. Szczególnie narażone są wystawy plenerowe, ogrody pałacowe, restauracje i kawiarnie włączone w kompleksy muzealne. Czynnikiem otwierającym większy wachlarz możliwości dla potencjalnego sprawcy może być w takim wypadku zamieszanie podczas uroczystości towarzyszącej wystawie. Najbardziej niebezpieczne są masowe imprezy w pobliżu kompleksu muzealnego, takie jak koncerty lub festyny. Dużą trudność podczas takiego masowego spotkania towarzyszącego wystawie stanowi nadzór nad osobami zwiedzającymi obiekt, zwłaszcza że przygotowanie obiektu i miejsca imprezy najczęściej zleca się firmom zewnętrznym, co potęguje zamieszanie. Przy licznych grupach wycieczkowych, jednocześnie przebywających w muzeum, nawet znaczna liczba osób dozorujących nie daje gwarancji bezpieczeństwa zbiorów. Zachowanie zwiedzających w dużych grupach jest trudne do przewidzenia a otwartość ekspozycji ułatwia kradzież.

Trzecim przypadkiem jest tzw. kradzież pracownicza, która jest trudna do ujawnienia. Można spotkać się również z podmianą eksponatu na falsyfikat lub eksponat zniszczony o gorszym stanie zachowania. Często są to drobiazgi, takie jak drobne elementy kolekcji, elementy broni, pudełka czy przedmioty powszechnego użytku często niemożliwe do odkupienia. Ich utrata jest dla każdej muzealnej kolekcji problemem ponieważ uniemożliwia przekazanie wiedzy o przeszłości dla przyszłych pokoleń i nie pozwala na rzetelne zrekonstruowanie przedstawianego tematu wystawy. Jest to również sytuacja trudna do wykrycia i często informacje o kradzieży zostają ujawnione zbyt późno. Najczęściej do stwierdzenia braku eksponatu dochodzi przypadkowo, podczas wypożyczania zbiorów do innej palcówki muzealnej lub inwentaryzacji zbiorów magazynowych. W takim wypadku należy – po szczegółowym zbadaniu sprawy, zebraniu wszelkich informacji na temat okoliczności utraty – w przypadku uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa, również podjąć decyzję o złożeniu zawiadomienia na policję lub

do prokuratury.

W sytuacji gdy mamy do czynienia z kradzieżą z włamaniem do obiektu muzeum należy natychmiast zabezpieczyć miejsce włamania oraz powiadomić jednostkę policji o ujawnionym zdarzeniu. Przepisy polskiego postępowania przestępczego nakładają obowiązek zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu. Art. 304. § 1. k.p.k. stanowi, iż każdy kto dowiedział się o popełnieniu przestępstwa powinien powiadomić o tym organy ścigania¹⁴. Obowiązek ten ciąży nie tylko na pokrzywdzonym ale również na bezpośrednim świadku oraz każdej osobie dysponującej uprawdopodobnionymi informacjami na temat popełnionego przestępstwa. W przypadku zabytków ruchomych znajdujących się w rękach prywatnych obowiązek taki spoczywa na właścicielu lub posiadaczu zabytku. W przypadku zabytków należących do Skarbu Państwa, wpisanych do inwentarza muzealnego, obowiązek ten spoczywa na posiadaczu zabytku czyli pracowniku odpowiedzialnym za inwentarz muzealny. Obowiązek niezwłocznego powiadomienia policji o popełnionym przestępstwie nakłada również na dyrektora lub organizatora muzeum Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie zabezpieczania zbiorów muzeum przed pożarem, kradzieżą i innym niebezpieczeństwem grożącym ich zniszczeniem lub utratą, z dnia 2 września 2014 roku. § 20. ust. 1. Rozporządzenia stanowi, iż w przypadku stwierdzenia, że zbiory zostały utracone, uszkodzone lub zniszczone w wyniku przestępstwa, dyrektor muzeum zawiadamia niezwłocznie najbliższą jednostkę policji oraz organizatora muzeum. Celem tej regulacji jest podejmowanie jak najszybszych działań mających przeciwdziałać skutkom popełnionego przestępstwa¹⁵. Pracownik, który ujawnił miejsce włamania powinien dodatkowo powiadomić o tym fakcie ochronę obiektu i dyrekcję. Do przyjazdu funkcjonariuszy policji powinno się bezzwłocznie zabezpieczyć teren przyległy i obiekt w celu niedopuszczenia do niego osób postronnych, które mogłyby – poprzez niekontrolowaną ingerencję na miejscu zdarzenia – zatrzeć ślady lub w to miejsce nanieść ślady niezwiązane z działaniem sprawcy. Od osoby zawiadamiającej o przestępstwie to zawiadomienie ma obowiązek przyjąć funkcjonariusz policji w każdej najbliższej jednostce policji, sporządzając w związku z tym protokół przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie. Sprawę ostatecznie będzie prowadziła jednostka policji, na terenie działania której popełniono przestępstwo. W związku z tym najlepiej złożyć zawiadomienie w jednostce, na terenie której zaistniało przestępstwo. Przyspieszy to przeprowadzenie niezbędnych dodatkowych czynności. Zawiadomienie o przestępstwie złożone w jednostce policji niebędącej właściwą do prowadzenia sprawy, będzie niezwłocznie przekazane jednostce odpowiedniej ze względu na miejsce zaistnienia zdarzenia i tam będą wykonywane dalsze czynności w sprawie. Jednak najważniejsze są czynności wstępne czyli oględziny miejsca zdarzenia i badanie tego miejsca oraz terenu do niego przyległego. Właściwe zebranie śladów i dowodów przestępstwa może być bardzo istotnym elementem mogącym przyczynić się do odzyskania zabytku¹⁶. Podstawą prawną do wykonania oględzin jest art. 207. k.p.k. w §1. stwierdzający, że w razie potrzeby dokonuje się oględzin miejsca, osoby lub rzeczy¹⁷. Z zapisu tego wynika, że jest to czynność fakultatywna, o której decyduje prowadzący czynności. Każda taka czynność procesowa – w myśl

art. 143. § 1. pkt 3. k.p.k. – wymaga spisania protokołu¹⁸. Protokół ten jest podstawowym dokumentem odzwierciedlającym przebieg oględzin. Z oględzin, w miarę potrzeby, sporządza się odpowiednią dokumentację dodatkową w postaci szkiców i zdjęć oraz można tę czynność utrwalić za pomocą urzędzenia rejestrującego obraz lub dźwięk (art. 147. § 1. k.p.k.). Ustawowo w takim przypadku – zgodnie z zapisem art. 308. k.p.k. – czynność konieczna dla zabezpieczenia dowodów i śladów przestępstwa, wykonywana w wypadku niecierpiącym zwłoki, zarezerwowana jest dla policji lub prokuratora¹⁹. Pomimo to wskazane jest aby wytypowani pracownicy obiektu, znający jego specyfikę, dokonali wstępnej penetracji terenu i pomieszczeń przyległych do obiektu pamiętając, aby bezwzględnie nie dotykać ani nie przemieszczać żadnych przedmiotów. O wszelkich zaobserwowanych zmianach świadczących o działaniu sprawcy należy natychmiast poinformować przybyłych na miejsce policjantów. Szczególnie trzeba się obchodzić z przedmiotami pozostawionymi przez sprawców, które stanowią dowody w sprawie i wielokrotnie są nośnikami ich śladów. W tym celu należy sprawdzić wszystkie inne pomieszczenia, które na pozór nie mają związku ze zdarzeniem i teren okalający budynek. Mogą tam znajdować się miejsca potencjalnego porzucenia przedmiotów przestępstwa, jak również narzędzi mogących służyć do jego popełnienia. W tym celu powinno się zabezpieczyć wejścia na teren przyległy do czasu jego przebadania, jak również monitoring oraz dokumentację dotyczącą następujących miejsc: wejść oraz wyjść z obiektu, pobierania kluczy, przebiegu służby pracowników muzeum i ochrony obiektu. Wszelkie zebrane na tym etapie dokumenty i informacje mogą być bardzo przydatne w trakcie prowadzonego postępowania przygotowawczego.

W sytuacji gdy pracownik ujawnił kradzież eksponatu z wystawy w czasie otwarcia placówki muzealnej, najważniejsza jest szybka reakcja. Natychmiast powinno się zamknąć wszystkie wejścia. Powiadomić dyrekcję placówki i ochronę. Błyskawiczna decyzja o zamknięciu wszystkich wejść stwarza problem w przypadku, gdy na terenie znajduje się duża liczba zwiedzających, jednak wtedy, gdy mamy do czynienia z kradzieżą dobra kultury lub przedmiotu, który łatwo jest wynieść ze względu na jego gabaryty, wydaje się to jedynym słusznym rozwiązaniem. Natychmiast powinno się zabezpieczyć zapis monitoringu, który należy odtworzyć w celu określenia czasu i okoliczności kradzieży oraz wizerunku osoby lub osób, które mogą mieć związek ze zdarzeniem. Bardzo ważny jest wówczas przepływ informacji pomiędzy pracownikami w celu doprecyzowania szczegółów dotyczących sprawcy i przedmiotu kradzieży. Należy również powiadomić policję w celu podjęcia przez nią adekwatnych czynności, informując o czasie ujawnienia zdarzenia oraz opisać cechy przedmiotu utraconego z ekspozycji i wygląd osób, które mogą mieć związek ze zdarzeniem. W tym czasie należy również dokonać szczegółowego sprawdzenia wszystkich pomieszczeń, w których istnieje możliwość ukrycia przedmiotu oraz terenu przyległego do budynku muzeum. Trzeba ograniczyć osobom postronnym dostęp do miejsca, w którym ujawniono brak przedmiotu. Należy wspomnieć, że pracownik ochrony nie ma prawa dokonywać żadnej kontroli osobistej ani bagażu w przypadku uzasadnionego podejrzenia popełnienia czynu zabronionego, do którego możemy zaliczyć kradzież w muzeum. Chyba, że odbędzie

się to dobrowolnie za zgodą zainteresowanej osoby w trybie, który w żaden sposób nie narusza jej praw. Może jedynie ująć daną osobę i niezwłocznie przekazać wezwanym policjantom. Stanowi o tym art. 243. k.p.k., który wskazuje, iż każdy ma prawo ująć osobę na gorącym uczynku przestępstwa lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa, jeżeli zachodzi obawa ukrycia się tej osoby lub nie można ustalić jej tożsamości. Ujęcie może dokonać każda osoba fizyczna, pokrzywdzony lub świadek przestępstwa. Warunkiem koniecznym jest, aby takie ujęcie miało miejsce na gorącym uczynku lub bezpośrednio po dokonaniu przestępstwa²⁰. Taką samą możliwość ustawodawca przewidział w przypadku popełnienia wykroczenia. Stanowi o tym zapis art. 45. Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, gdzie w art. 45. § 2. k.p.o.w. czytamy, iż art. 243. k.p.k. stosuje się odpowiednio. Ujęcie osoby jest ingerencją w konstytucyjne prawo do wolności²¹. Art. 41. Konstytucji RP stanowi, iż każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność osobistą²². Pozbawienie lub ograniczenie wolności może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonych w ustawie. Policja – podejmując dalsze działania – z przekazaną osobą wykona stosowne czynności jeżeli uzna, że są ku temu uzasadnione podstawy²³. Ponadto, pomimo wezwania na miejsce policji należy pamiętać o tym, że aby postępowaniu nadać prawidłowy bieg, trzeba dopełniając formalności złożyć zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa lub wykroczenia. Dyrektor muzeum ma również obowiązek, po stwierdzeniu zniszczenia bądź utraty zbiorów, przesłania do zwierzchniej instytucji kultury informacji na ten temat²⁴.

Podsumowując powyższe rozważania powinno się podkreślić, iż sposób postępowania w przypadku kradzieży przedmiotu ze zbiorów muzealnych można sprowadzić do kilku punktów, a mianowicie należy:

- zamknąć wejścia do obiektu,
- powiadomić ochronę, sprawdzić zabezpieczenia,
- zabezpieczyć miejsce zdarzenia i teren ekspozycji,
- ograniczyć do niezbędnego wstępu na miejsce zdarzenia,
- powiadomić przełożonych (dyrekcję),
- powiadomić policję,
- sprawdzić wszystkie pomieszczenia i teren przyległy,
- zabezpieczyć monitoring i dokumentację,
- złożyć pisemne zawiadomienie na policję,
- zgłosić informacje na temat utarty wraz z opisem do ustawowych baz danych.

Opisana kolejność podejmowanych działań oraz sposób, w jaki należałoby reagować na zdarzenie, nie dają gwarancji, że utracony przedmiot zostanie natychmiast odzyskany. Jednak takie postępowanie znacznie ułatwi i usprawni współdziałanie pracowników muzeum i organów ścigania. Warto również wspomnieć, że na bezpieczeństwo przedmiotów z kolekcji muzealnej ma wpływ całokształt czynników, które stanowią utrudnienie dla osób planujących dokonanie kradzieży. Są to przede wszystkim: właściwy dobór pomieszczeń ekspozycyjnych, odpowiedni dobór i rozmieszczenie urządzeń zabezpieczających, właściwe zorganizowanie wykwalifikowanej, profesjonalnej ochrony fizycznej, zarówno dla wystaw stałych i czasowych, opracowanie dokumentacji

organizacyjno-ochronnej dostosowanej do aktualnych potrzeb muzeów, na które składają się wewnętrzne regulaminy, instrukcje postępowania i plany ochrony, uczestniczenie w szkoleniach i bieżące uzupełnianie wiedzy z zakresu zagrożeń i ochrony zbiorów przed przestępczością oraz świadomość poczucia odpowiedzialności za rolę, jaką pełnią placówki muzealne w zapewnieniu ochrony i popularyzacji wiedzy o naszym Dziedzictwie Kulturowym. W związku z tym zasadnym wydaje się regularne przeprowadzanie szkoleń dla pracowników oraz ich udział w warsztatach poświęconych

sytuacjom nadzwyczajnym. Wydaje się bardzo wskazane cykliczne podnoszenie wiedzy i świadomości pracowników dotyczącej przedmiotowej tematyki, połączone z analizą sposobów zachowania w odniesieniu do obowiązujących przepisów prawa i wypracowanych procedur. Pozyskana w ten sposób wiedza niewątpliwie może okazać się niezbędną w chwili zmierzenia się z koniecznością podejmowania właściwych decyzji, głównie podczas reagowania w przypadku kradzieży obiektu ze zbiorów muzealnych.

Streszczenie: W zbiorach muzealnych nierzadko znajdują się obiekty o dużej wartości materialnej, posiadające także istotne znaczenie dla dziedzictwa narodowego. Muzealia wpisane do inwentarza muzeum stanowią szeroko pojęte dobra narodowe, a co za tym idzie posiadają ochronę prawną. Na tle ogólnej przestępczości skierowanej przeciwko dobrom kultury muzea stanowią zdecydowanie najmniej zagrożoną grupę instytucji i obiektów. Pomimo tego należy pamiętać, że kradzieże mogą się zdarzyć w każdym, nawet największym i najlepiej strzeżonym muzeum. W przypadku kradzieży obiektu z muzeum należy stosować następujące procedury: zamknąć wejścia do obiektu, powiadomić

ochronę, sprawdzić zabezpieczenia, zabezpieczyć miejsce zdarzenia i teren ekspozycji, ograniczyć do niezbędnego wstępu na miejsce zdarzenia, powiadomić przełożonych (dyrekcję), powiadomić policję, sprawdzić wszystkie pomieszczenia i teren przyległy, zabezpieczyć monitoring i dokumentację, złożyć pisemne zawiadomienie na policję, zgłosić informacje na temat utarty wraz z opisem w ustawowych bazach danych. Wydaje się zasadne cykliczne podnoszenie wiedzy i świadomości pracowników muzeów dotyczącej przedmiotowej tematyki, połączone z analizą sposobów zachowania w odniesieniu do obowiązujących przepisów prawa i wypracowanych procedur.

Słowa kluczowe: muzeum, kolekcja, eksponat, kradzież, ochrona prawna, procedury postępowania.

Przypisy

- ¹ S. Kocewiak, P. Ogrodzki, J. Rulewicz, *Vademecum zabezpieczenia muzeów*, Warszawa 2002, s. 16-17; Kilka ze skradzionych obrazów odzyskano w woj. łódzkim, zob. sprawa 4Ds. 997/09 prowadzona przez Prokuraturę Rejonową w Zgierzu; A. Grajewski, *Zespół do Zwalczania Przestępczości Przeciwko Dziedzictwu Narodowemu Komendy Wojewódzkiej Policji w Łodzi*, w: „Cenne, bezcenne, utracone” 2011, nr 3 (68), s. 28-29; A. Grajewski, *Problematyka zwalczania przestępczości przeciwko zabytkom – wybrane zagadnienia na podstawie spraw realizowanych przez Wydział Kryminalny Komendy Wojewódzkiej Policji w Łodzi*, w: *Wsparcie działań na rzecz integracji europejskiej – zwalczanie najpoważniejszych form przestępczości kryminalnej oraz wykorzystywanie lokalnych jednostek specjalnych policji w działaniach antyterrorystycznych. Wybrane zagadnienia*, Łódź 2010, s. 19-45; T. Szkaradnik, O. Jakubowski, *Spór o własność wachlarzy Kossaków skradzionych z Muzeum w Górkach Wielkich*, w: „Cenne, bezcenne, utracone” 2011, nr 4 (69), s. 27-30.
- ² Jeden z obrazów został odzyskany w Pruszczu Gdańskim, materiały sprawy Ds. 1148/13 prowadzonej przez Prokuraturę Rejonową w Skierniewicach.
- ³ Obraz odzyskany w Łodzi, sprawa Ap VD. 35/11 prowadzona przez Wydział do Spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Apelacyjnej w Łodzi; A. Żakiewicz, *Zęby pani Anny, czyli odnaleziony portret Iwaszkiewiczów*, w: „Cenne, bezcenne, utracone” 2011, nr 4 (69), s. 31-32.
- ⁴ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r. nr 162. poz. 1568.); Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rzeczach znalezionych (Dz.U. z 2015 r. poz. 397.).
- ⁵ Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rzeczach znalezionych (Dz.U. z 2015 r. poz. 397.); Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. z 1964 r. nr 16. poz. 93.).
- ⁶ Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 2012 r. poz. 987.); por. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. nr 88 poz. 553.); Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. nr 162. poz. 1568.).
- ⁷ Art. 24.a. Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. nr 162. poz. 1568.); Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rzeczach znalezionych (Dz.U. z 2015 r. poz. 397.).
- ⁸ Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 2012 r. poz. 987.).
- ⁹ P. Ogrodzki, *Kradzieże zbiorów z polskich muzeów*, w: *Kradzieże w muzeach – przyczyny, skutki, wnioski*, Warszawa 2006, s. 17-24.
- ¹⁰ Art. 279. § 1. *Kto kradnie z włamaniem, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10*, Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 1997 r. nr 88. poz. 553.).
- ¹¹ Art. 278. § 1. *Kto zabiera w celu przywłaszczenia cudzą rzecz ruchomą, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5*, Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 1997 r. nr 88. poz. 553.).
- ¹² P.M. Michałowski, *Plaża w Porville Claude’a Moneta znów w Poznaniu*, w: „Cenne, bezcenne, utracone” 2011, nr 1, s. 9-11; P. Ogrodzki, *Kradzieże zbiorów z polskich ...*, s. 17-24; P. Ogrodzki, *Kradzież obrazu Clauđa Moneta Plaża w Porville z Muzeum Narodowego w Poznaniu*, w: *Kradzieże w muzeach – przyczyny ...*, s. 58-64.
- ¹³ P. Ogrodzki, *ibidem*.
- ¹⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z dnia 4 sierpnia 1997 r.).
- ¹⁵ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 września 2014 r. w sprawie zabezpieczania zbiorów muzeum przed pożarem, kradzieżą

i innym niebezpieczeństwem grożącym ich zniszczeniem lub utratą (Dz.U. z 2014 r. poz. 1240.); K. Osiewicz, *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 września 2014 r. w sprawie zabezpieczania zbiorów muzeum przed pożarem, kradzieżą i innym niebezpieczeństwem grożącym ich zniszczeniem lub utratą (wybrane przepisy z komentarzem)*, w: „ABC Dokumentacja organizacyjno-ochronna w muzeach i wybrane przepisy prawa” 2015, nr 5, s. 34-58.

¹⁶ O. Jakubowski, *Działania instytucji po wykryciu utraty, uszkodzenia rzeczy ze zbiorów muzealnych*, w: „ABC Dokumentacja organizacyjno-ochronna w muzeach i wybrane przepisy prawa” 2015, nr 5, s. 110-113.

¹⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z dnia 4 sierpnia 1997 r.).

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r., *ibidem*; T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, wyd. 7, Warszawa 2009.

²¹ Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z dnia 24 sierpnia 2001 r.).

²² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78. poz. 483.)

²³ S. Bogal, *Zatrzymanie osób*, w: „Problemy Kryminalistyki” 1971, nr 91–92, s. 393; R.A. Stefański, *Zatrzymanie według nowego kodeksu postępowania*, w: „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 10, s. 33; A. Walc, *Taktyczne aspekty zatrzymania osób*, Szczytno 2001, s. 7; L. Ptach, *Użycie broni palnej*, Słupsk 2003, s. 30.

²⁴ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 września 2014 r. w sprawie zabezpieczania zbiorów muzeum przed pożarem, kradzieżą i innym niebezpieczeństwem grożącym ich zniszczeniem lub utratą (Dz.U. 2014 poz. 124). WDS Biura Służby Kryminalnej KGP, *Jak złożyć zawiadomienie o przestępstwie. Poradnik*. Warszawa 2014, s. 5-21.

dr Adam Grajewski

Doktor nauk prawnych (UW), archeolog (UŁ); wykładowca na studiach podyplomowych UŁ, funkcjonariusz Wydziału Kryminalnego Biura Kryminalnego Komendy Głównej Policji; zajmuje się problematyką przestępczości skierowanej przeciwko dziedzictwu narodowemu, zwłaszcza zabytkom, w tym archeologicznym oraz zastosowaniem metod archeologii w kryminalistyce i procedurach poszukiwań zwłok, badań i oględzin miejsc po wybuchu lub katastrofie oraz przeprowadzaniu ekshumacji; autor wielu publikacji o problematyce prawno-kryminalistycznej ochrony dziedzictwa kultury; wyróżniony złotą odznaką „Za opiekę nad zabytkami” MKiDN oraz dwukrotnie uhonorowany nagrodą Komendanta Głównego Policji.

Word count: 4 300; **Tables:** -; **Figures:** -; **References:** 24

Received: 05.2018; **Reviewed:** 06.2018; **Accepted:** 06.2018; **Published:** 07.2018

DOI: 10.5604/01.3001.0012.1963

Copyright©: 2018 National Institute for Museums and Public Collections. Published by Index Copernicus Sp. z o.o. All rights reserved.

Competing interests: Authors have declared that no competing interest exists.

Cite this article as: Grajewski A.; SPOSOBY POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU KRADZIEŻY OBIEKTÓW ZE ZBIORÓW MUZEALNYCH. *Muz.*, 2018(59): 107-112

Table of contents 2018: <https://muzealnictworocznik.com/issue/10809>